

DRTO(2023)1

Strasbourg, 3rd April 2023

15 – TO KHIDIPE VASH EUROPUTNE KONSILOSKO DIJALOGO E ROMANE THAJ PHIRUTNENGERE
¹ CIVILNO SOCIETASAR

Jekhipe vash e Romane thaj Phirutnengere Dzuvlja thaj e Chaja

Strasbourg, 6-7 June 2023
Council of Europe, Agora
Room G02

SKURTO/HARNI KONCEPTOSKI NOTA

PALPALUTNE INFORMACIJE

E dzuvlja trujal e Europutne Konsiloscere thema membrura vi majdur dikhen bijekhipe pe but respektura. O anticiganizmo, o rasizmo, i diskriminacija, o crdipe pe rig thaj o but baro chorolipe si e faktorura save so zuraren o teljaripena save so dikhen e Romane thaj e Phirutnengere dzuvlja. Vi kodo so sasa varesavo progreso thaj buhljaripena pe kadala butja, e UN-eskere Buhljaripena save so targetirinena o gender jekhipe naj resljarde, savo so si e dzuvlengo vi e chajengo zuraripe, specijalno vash e dzuvlja kotar e dukhavdine komunitetura, sar so si, e Romane thaj e Phirutnengere dzuvlja.

O sistematikano thaj institucionalno rasizmo barilas ano konteksto kotar e majpaluni globalno pandemija thaj andas vi dzi pe bareder interseksionalno diskriminacija.

E kondicije vash inkluzija thaj shajipena pe sasti participacija ande thema/societura/ vash e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja si harnjarde kotar o najekh avipe dzi pe edukacija, isi ucho bibucharipasko procento, bilache kondicije vash arakhibe buchi thaj ekonomikano zuraripe. O cino/harno/ edukacijako nivelo, o ucho bibucharipasko procento, crdel e Romane dzuvlen thaj e chajen kotar e chachune/realno/ shajipena vash integracija thaj sasti/chachuni/ participacija ano them/societa.

I neveder Europutne Konsiloski studija² klidarel/phenel/ kaj e Romane thaj Phirutne dzuvlengiri situacija na avilas lacheder pe nakhle nekobor palune deshbershipa thaj “o

¹ E vorbi “Roma thaj Phirutne” phenena pes ande Europako Konsilo te sikavel o buhlo diverziteto e grupengo save si uchardine e buchasar so kerel o Europako Konsilo an kodo umal: jekhe rigatar a) Roma, Sinti/Manush, Calé, Kaale, Romanichal, Boyash/Rudari; b) Balkaneskere Egiptjanura (Egiptjanura thaj Ashkali); c) Chachunerigeske grupe (Dom, Lom thaj Abdal); thaj javere rigatar, grupe, sar so si Phirutne, Yenish, thaj e populacije dzande teli administrativno alav sar “*Gens du voyage*”, sar vi e manusha save so phenena peske Gypsies. Kodo si eksplanacijaki nota, numa naj definicija pe kodo so si e Roma thaj/vaj e Phirutne.

² [Empowerment of Roma and Traveller women: a change under construction - Towards a Roadmap for Advancing Gender Equality of Roma and Traveller Women in Council of Europe member States, 2021.](#)

phageripe pe lengere manushikane hakaja vi dureder achol sar so si, so javere rigatar phenel kaj trubuja pes specijalno legalno thaj/vaj strategikane provizije te sigurinel pes efektivno protekcija pe kadala targetirime grupe.”

E Romengo thaj Phirutnengo Timo dela peski kontribucija pe Romane vi Phirutnengoro gender jekhipaskere butja peskere Strategikano Akcijako Planesar vash e Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025) kodolesar so kerel promocija pe Romane thaj Phirutne dzuvlengo thaj chajengo zuraripe pe sa e sfere/umala/.

Katar o 2007 bershestar, ikerdile pes sako dujto bersh nekoboro Internacionalno Romane thaj Phirutne Dzuvlengere Konferencije. I majpaluni Konferencija, i ohtoto, ikerdas pes ko novembro 2021 bersh thaj fokusirindas pes upral Romane thaj Phirutne dzuvlengo manushikane hakajengo protektiribe/arakhipe/ thaj digniteto/baripe/ pe vrama kana sikaven pes varesave krize.

Ko 2016 bersh, e Romengo thaj Phirutnengo Timo, khetane e Europutne Komisijasar astarde implementacija pe Khetanutno Programo “Romane thaj Phirutne Dzuvlengo Lokheder avipe dzi pe Justicija” (JUSTROM). Kodo sas dei pe palpale pe hiv save so dikhle e monitoriribaskere grupe kotar Europako Konsilo, sar so si e Europaki Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI) thaj e trubujimata so sas sikavdine thaj vakerdine kotar e Romane thaj Phirutne dzuvlja pe Internacionalno Romane Dzuvlengere Konferencije. Kodo so arakhlas pes thaj e rezultatura kotar kodo so sichilas pes kotar o JUSTROM programo, pe jekh vrama, si vi pasheder dzi pe Europutne Konsiloskere standardura.

Dzaindoj pala kodi solidno/lachi/ preparacijaki buchi, o Navigacijako Komiteto pe Anti-Diskriminacija, Javeripa thaj Inkluzija (CDADI) thaj e Ekspertongo Komiteto pala Romengere thaj Phirutnengere Butja (ADI-ROM) khamen te keren preparacija thaj propozalo pe Draft Rekomandacija dzi pe Ministerongo Komiteto pe jekhipes vash e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja.

SO KHAHEL TE RESEL O 15-TO DIJALOGOSKO KHIDIPE

O 15-to Europutne Konsilosko Dijalogo e Romane thaj Phirutnengere civilno societencar ka del shajipe vash jekh buhleder thaj bareder dikhpenengo ulavipa pe butja save so dikhne e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja thaj pe solucije save so shaj te aven sar propozalura kotar e Europutne Konsiloskere Thema Membrura, leindoj ande vasta e instrumentura, sar so si, e Ministerongo Komitetoski Rekomandacija.

O 15-to Dijalogosko khidipe ka ovel varesavi konsultacijengi platforma vash diskusija pe draft Rekomandacija kotar e Ministerongo Komiteto dzi pe thema membrura vash temato pe jekhipes vash e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja, draftirimi kotar e ADI-ROM Bucharni Grupa savi so kerdas e preparacija pe kodo dokumento.

O khidipe ka:

- Prezentuil e draft Rekomandacija kotar e Ministerongo Komiteto dzi pe thema membrura pe temato – jekhipes vash e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja.

- Diskutuin pes e butja saven so arakhena e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja ande sfere/umala/ sar so si: registriribe ko civilno registro thaj identitetoskere dokumentura; protekcija/arakhibe/ kotar ekstremno chorolipe thaj avipe dzi pe socijalno protekcija; e Romane thaj Phirutne chavengoro chivibe ande alternativno grizha; angli thaj shkolaki edukacija vash e Romane thaj Phirutnengere chaja; sastipaski grizha thaj seksualno thaj reproduktivno hakaja; bucharipe thaj ekonomikani situacija; protekcija kotar violenca thaj bilachipena mamuj e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja.
- Diskutuil pes o disproporcionalno efekto so isi gasave buchen upral e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja, sar vi pe gender specifike pe kadala butja.
- Anen pe solucije save so shaj te oven propozirime kotar Europutne Konsiloskere thema membrura, te shaj te adresirinen pes kadala butja.
- Ulaven pes eksperience thaj lache praktike save so adresirinena kadala butjen thaj bareder Romane vi Phirutnengere dzuvlengo thaj chajengo participiribe ande politikano thaj publikano dzivdipe.
- Den pes propozalura vash akcije save so ka vazden vi ka zuraren e Romane thaj Phirutne dzuvlengo thaj chajengo kapaciteto.

PARTICIPANTURA

- 20 civilno societakere participantura ka oven lende pala o phutardo akharipe via o publikano website kotar e Europutne Konsiolsko Romano thaj Phirutnengo Timo. E participantura ka oven reprezentantura katar e Romane thaj Phirutnengere organizacije thaj ekspertura kotar e internacionalno, nacionalno thaj lokalno civilno societakere organizacije. Prioriteti si dendino e reprezentantonge saven isi specifikani ekspertiza pe Romane thaj Phirutne dzuvlja thaj chaja. E participantura musaj te oven kompetentna te kern buchi pe Anglikani, Fransikani, ja palem Romani chib, save si e bucharne chibja ano khidipe.
- Membrura kotar o Romengo thaj Phirutnengo Timo save si hemime/involvirime/ ande trushulkerdi buchi.
- Membrura katar e javera departmentija ano Europako Konsilo kotar e Inter-Sekretarijatoski Bucharni Grupa save so bajraren e Romane thaj Phirutne dzuvlengere butja ande lengi buchaki areja/umal/.

DIVESA THAJ THAN KOTE KA IKEREL PES O KHIDIPE

O khidipe ka ikerel pes ko 6-to juni 2023 bersh kotar 09:00-16:15 chaso pala centralno europutni vrama thaj ko 7-to juni 2023 bersh kotar 09:30 dzi ko 15:15 centralno europutni vrama, ko hibridno formato – ano Strasbourgo, Francia thaj online via KUDO platforma.

E participantongere droma thaj e dromaribaskere koshti, sar vi viza, te trubuj tumenge, pe kodo 15-to khidipe ka oven irame tumenge palpale, dzaindoj pala e Europutne Konsiloskere regulacije.

Buchakere thaj palpalutne dokumentura:

- Agenda vash o 15-to Dijalogosko khidipe
- Konceptoski nota vash o 15-to Dijalogosko khidipe
- Draft Rekomandacija dzi ko Ministerongo Komiteto pe jekhipe vash e Romane thaj Phirutnengere dzuvlja thaj chaja.